

- DRŽAVNI PREVENTIVNI MEHANIZEM -

poročilo
o opravljenem obisku
na lokaciji

ZAVOD ZA PRESTAJANJE KAZNI ZAPORA DOB pri MIRNI

Pojasnilo: Varuh človekovih pravic Republike Slovenije (v nadaljevanju: Varuh) v okviru izvajanja nalog in pooblastil po Zakonu o ratifikaciji opcijskega protokola h Konvenciji proti mučenju in drugim krutim, nečloveškim ali poniževalnim kaznim ali ravnanju (Uradni list RS, št. 114/2006) v vlogi državnega preventivnega mehanizma (v nadaljevanju: DPM) obiskuje kraje odvzema prostosti. V skupini, ki izvede obisk, poleg predstavnikov Varuha praviloma sodeluje(jo) tudi predstavnik(i) pogodbenih nevladnih organizacij ter občasno tudi neodvisni izvedenci medicinske in drugih strok in prevajalci. Pravna podlaga za opravljanje nadzorov s strani DPM je predstavljena na spletni strani [Varuh kot državni preventivni mehanizem](#).

Pričujoče poročilo vsebuje le bistvene ugotovitve o obisku s predlogi za izboljšanje razmer oziroma odpravo nepravilnosti. Izdelano je bilo na podlagi poročila o obisku DPM in odzivnega poročila pristojnih. Namenjeno je objavi na spletni strani Varuha.

Osnovni podatki o zavodu:

► **Tip zavoda:** javni, zavod za prestajanje kazni zapora (za polnoletne obsojence z območja vseh sodnih okrožij v Republiki Sloveniji, ki so obsojeni na kazen zapora, daljšo od enega leta in šest mesecev, ali jim ostanek kazni po vštetju pripora presega eno leto in šest mesecev zapora in za mlajše polnoletne obsojence (do 23. leta starosti) z območja vseh sodnih okrožij v Republiki Sloveniji, ki so obsojeni na kazen zapora, daljšo od petih let, ali jim ostanek kazni po vštetju pripora presega pet let zapora).

► **Kategorije nastanjenih oseb:** obsojenci

► **Uradna zmogljivost in dejanska zasedenost zavoda na dan obiska:** (zaprti del) 233 obsojencev, dejansko 407 – 74 odstotna prezasedenost.

Potek obiska in priprava poročila:

► Obisk je bil **najavljen štiri dni vnaprej in opravljen v dneh od 23. do 25. novembra 2010.**

► **Skupina za obisk:** štirje predstavniki Varuha, trije predstavniki pogodbenih nevladnih organizacij (predstavnik in predstavnica Rdečega križa Slovenije, predstavnica Pravno-informacijskega centra nevladnih organizacij - PIC) in pogodbeni izvedenka za področje zdravstvene oskrbe (dr. med., spec. psih.).

► **Vsebina obiska:** razgovor z direktorjem ZPKZ Dob pri Mirni in njegovimi sodelavci ter predsednico Okrožnega sodišča v Novem mestu in predstavnikom Uprave Republike Slovenije za izvrševanje kazenskih sankcij (URSIKS), ogled bivalnih prostorov v zavodu in razgovori z nekaterimi (tudi samo v ta namen naključno izbranimi) obsojenci.

► **Poročanje:** poročilo o obisku smo po pošti posredovali Generalnemu uradu Uprave Republike Slovenije za izvrševanje kazenskih sankcij (v nadaljevanju: GUURSIKS) 17. 1. 2011, skupaj s predlogom, da ga obravnava ter nam v roku 30 dni sporoči njegova stališča; odgovor smo prejeli 17. 3. 2011, torej 59. dan po odpremi.

► **DPM je posebej pohvalil**

- da je v drugem oddelku zavoda (v pritličju) prišlo do pregraditve skupinske sobe v tri manjše sobe (eno dvoposteljno in dve tri posteljne), ki so bile ob pregledu tudi lepo urejene in čiste,
- namestitvev rolojev na nekatera okna, kar zaprtim osebam omogoča zatemnitev prostorov in v poletnem času dodatno zaščito pred neposrednim soncem,
- večina pomanjkljivosti glede vzdrževanja prostorov, namenjenih za »dopust« je bila odpravljena (prepleskane stene, zamenjana svetlobna telesa v sobah, zamenjan pokvarjen štedilnik),
- da je prišlo do realizacije zagotovila GUURSIKS v odzivnem poročilu o obisku ZPKZ Dob pri Mirni v letu 2009, o namestitvi več telefonskih govornic (po traktih)
- organiziranje prostočasnih aktivnosti in delovne terapije (prostori za prostočasne aktivnosti, ki se nahajajo v zgradbi prvega oddelka), saj bilo je iz prejetih evidenc vključenosti obsojencev in pogovorov z njimi ugotovljeno, da je v to vrsto dejavnosti vključenih večje število obsojencev,
- da zavod še vedno ohranja veliko število obsojencev, ki delajo¹,
- izboljšanje stanja na področju vzgojne službe²,
- dodatno delo zaposlenih z zaprtimi osebami³,
- možnosti za vključitev obsojencev v različne vrste izobraževanja⁴

¹ V času našega obiska je bilo na delo v JGZ Pohorje razporejenih 172 obsojencev. Po pojasnilu vodstva Zavoda pa na delo dejansko redno prihaja v povprečju 120 obsojencev, ki opravljajo delo v treh izmenah, dočim je približno 50 oseb v bolniškem staležu ali pa so na spremstvih izven Zavoda. Na hišnih delih dela 77 obsojencev (od teh večina v kuhinji), dva pa kazen prestajata na podlagi 12. člena ZIKS-1. Vodstvo Zavoda je tudi pojasnilo, da devet obsojencev iz Odprtega oddelka puščava dela izven zavoda pri zunanjih delodajalcih (Krmelj, Mokronog in Sevnica), prav tako pa še vedno potekajo pogovori o možnosti zaposlitve nekaterih drugih obsojencev pri zunanjih delodajalcih. Pojasnjeno je tudi bilo, da 47 obsojencev obiskuje delovno terapijo (nekateri sicer le za polovični delovni čas). Vodstvo zavoda je tudi pojasnilo, da so sedmim obsojencem v času trgategv omogočili, da so opravljali to delo en teden.

² Sedaj vzgojna služba v ZPKZ Dob zaposluje 31 (21) oseb, od tega tri psihologe, pet socialnih delavcev in 17 pedagogov ter dva terapevta za odvisnost in štiri za prostočasne dejavnosti. DPM izboljšanje stanja na tem področju pozdravlja.

³ Vodstvo ZPKZ Dob je pojasnilo, da so v zadnjem mesecu uvedli novo obliko srečevanja z obsojenci, in to po traktih. Namen teh srečanj je predvsem v tem, da so na njih prisotni obsojenci iz trakta, kar pa na malih skupinah ni pogoj (obsojenci iz istega trakta imajo lahko namreč različnega pedagoga in se udeležujejo različnih malih skupin). S takšnim načinom dela so po mnenju vodstva do sedaj razrešili že marsikateri problem oziroma nesoglasja med obsojenci iz istega trakta.

⁴ V različne oblike izobraževanja je bilo vključenih skupaj 199 obsojencev. V program »Most do izobrazbe« je bilo vključenih 15, v tečaj računalniškega opismenjevanja 24. ZPKZ Dob organizira tudi izvedbo drugih programov izobraževanja, in sicer za gostinska dela in gastronomski tehnik 74, gastronom in gostinsko turistični tehnik 20, nacionalna poklicna kvalifikacija 12, Hera Visoka šola 1, SŠ Center Novo mesto – gradbena 1 v osnovnošolski program 24 obsojencev. Vodstvo zavoda je tudi pojasnilo, da ima v pogodbi za novo šolsko leto razpisana dva nova programa, in sicer dietni kuhar in izdelovalec drobnega pekovskega peciva in pek, vendar se čaka na potrditev programa s Ministrstva za šolstvo (navedeno ureja Center Cene Štupar).

DPM: pričakujemo, da bo do zaključka del in s tem povezane selitve zaprtih oseb v nova objekta dejansko prišlo v predvidenem roku, oziroma takoj ko bo to mogoče⁵

DPM: pričakujemo, da bo po preselitvi obsojencev v nova objekta dejansko prišlo kmalu še do obnove starih objektov in bodo s tem odpravljene tudi težave glede propadanja in tesnjenja oken v obstoječih bivalnih objektih⁶

DPM: obstoječe žimnice, ki so sedaj v uporabi, očitno hitro iztrošijo⁷. Nadalje v tej zvezi tudi pripominjamo, da je GUURSIKS v odzivnem poročilu o obisku ZPKZ Koper števil. 070-2/2006/65-0804 z dne 26. 1. 2009 zagotovil, da bo *»pri prihodnjih nabavah poskrbel, da bo na razpolago več tipov trdot ležišč glede na specifične zahteve posameznikov«*. Ker od tedaj mineva že skoraj dve leti, prosimo za pojasnilo, konkretno kaj je bilo v tem času glede citiranega pojasnila storjeno. Hkrati tudi prosimo za zadnje razpisne kriterije po katerih se opravlja nakup žimnic za zaprte osebe.

DPM: v spalnici v prostorov, namenjenih za »dopust« naj se na okna namesti

GUURSIKS: gradnja novih nastanitvenih objektov več ali manj poteka nemoteno, kar vzbuja upanje na občutno izboljšanje pogojev bivanja za precejšnje število obsojencev že v tekočem letu

GUURSIKS: ZPKZ Dob je pred obiskom Varuha že saniral večje število oken v oddelkih obsojencev. Po oceni GUURSIKS bo po preselitvi obsojencev v nove nastanitvene objekte treba preučiti možnost za izvedbo določenih vzdrževalnih del na starih zgradbah glede na finančne zmožnosti, upoštevajoč možnosti za nadaljevanje načrtovane prenove celotnega zavoda.

GUURSIKS: zadnji javni razpis za nakup ležišč je bil izveden sredi leta 2009. Strokovna služba je po proučitvi tržišča na predloge večjih proizvajalcev ležišča opredelila kot ustrezna. Trdoto ležišč med 30 in 35 kg/m² in sile tlačenja od 38 N oziroma 3,8 k pa do 40 N oziroma 4,0 k. Kljub zagotovitvi proizvajalcem, to še vedno ni optimalno. Ker je pogodba, po kateri je dobavitelj doslej dobavljal zavodom ležišča za obsojence, potekla, je bil ZPKZ Dob pooblaščen s strani Uprave za izvrševanje kazenskih sankcij, da izvede skupno javno naročilo za nabavo ležišč za vse zavode. Zaradi pripomb skoraj vseh zavodov na slabo kvaliteto obstoječih ležišč je dogovorjeno, da se v razpisno dokumentacijo javnega naročila, ki je v pripravi, navede tehnični opis kvalitetnejšega ležišča.

⁵ Ob obisku nam je vodstvo ZPKZ Dob pri Mirni pojasnilo, da gradnja novih dveh objektov zaprtega dela zavoda (kapacitete 174 oseb) poteka bolj kot ne nemoteno, vendar bo kljub vsemu očitno prišlo do krajšega zamika pri nastanitvi obsojencev v ta objekta, saj vsa dela niso vedno potekala po planu. Nastanitev zaprtih oseb v navedena objekta naj bi bila tako opravljena v prvi polovici leta 2011.

⁶ Glede materialnih razmer (bivalnih sob in opreme v njih) je vodstvo zavoda v uvodnem razgovoru izpostavilo sanacijo (žal le) nekaterih oken. Ob ogledu nekaterih bivalnih prostorov drugega oddelka pa smo lahko opazili, da so predvsem okviri oken očitno dotrajani in zato tudi ne tesnijo dobro.

⁷ Do te ugotovitve smo prišli na podlagi razgovora z vodstvom ZPKZ Dob pri Mirni, razgovorov z zaprtimi osebami in ogleda bivalnih prostorov.

roloje za zatemnitev, kot je bilo to že storjeno v ostalih bivalnih prostorih zavoda.

DPM: ponovno opozarjamo, da občasno še vedno prihaja do odstranitve v poseben prostor, ki trajajo več kot 12 ur, brez kakršnekoli prekinitve in da za to ni podlage v zakonu⁸; tudi tokrat predlagamo sprejem ukrepov, da do kršitev zakona ne bo več prihajalo.

DPM: menimo, da je dolgotrajno oziroma kot kaže praksa tudi večletno bivanje v prostoru s strožjim režimom, ob pomanjkanju aktivnosti in siceršnje odsotnosti poglobljene obravnave obsojencu v tem režimu, neprimerno in kot tako s škodljivimi posledicami za njihovo zdravje. Tovrsten ukrep bi bil lahko v uporabi le kratek čas in če bi bilo to nujno potrebno.

DPM: Kljub stališču GUURSIKS, da je pravno preveč formaliziran pedagoški proces lahko kontraproduktiven, ni mogoče zanikati dejstva, da se je tudi ob tokratnem obisku veliko obsojencev v prostorih s strožjim režimom pritoževalo, da o namestitvi, predvsem o razlogih in času trajanja le-te, niso (zadostno) seznanjeni. V pretežni meri jim tudi sploh ni bila poznana možnost vložitve pritožbe zoper tako namestitev. Tudi to torej kaže na potrebo po ponovnem razmisleku o (ponovni) uvedbi izdajanja pisne odločbe obsojencem ob namestitvi v strožji režim, kar je sicer Varuh oziroma DPM utemeljeval že v več poročilih o obiskih zavodov za prestajanje kazni zapora in s tem je seznanil GUURSIKS. Hkrati tudi opozarjamo na obveznost zavoda, da redno preverja obstoj razlogov za bivanje

GUURSIKS: stališče glede nezakonitosti več kot 12-urnih namestitev v poseben prostor je GUURSIKS podal že ob lanskem odzivnem poročilu. ZPKZ Dob je s tern stališčem seznanjen.

GUURSIKS: strinjamo se z ugotovitvami Varuha, da ima dolgotrajno bivanje v strožjem režimu praviloma škodljive posledice za osebo, ki je tam nastanjena. Je pa žal potrebno upoštevati tudi dejstvo, da so nekatere zaprte osebe v posameznih fazah prestajanja kazni tretmansko, predvsem z vidika zagotavljanja varnosti, izredno zahtevne in bi njihova namestitev v manj varovan režim lahko ogrozila varnost ostalih obsojencev ali zaposlenih.

GUURSIKS: V skladu s Pravilnikom o izvrševanju kazni zapora, ZPKZ Dob redno mesečno preverja razloge za namestitev v strožji režim. V primeru, da jih ne ugotovi, obsojenca takoj premesti v milejši režim. Vse ugotovitve in spremembe se beležijo in so sestavni del spisa obsojenca. Obsojence se z njimi tudi redno in tekoče seznanja, vključno z možnostjo, da se na vsako odločitev lahko pritožijo. GUURSIKS se strinja z ugotovitvami Varuha in tudi sam ugotavlja pomanjkljivosti in neenotno urejenost zapisov v osebni načrt pri namestitvah v strožji režim. Neenotna praksa je posledica sprememb tistega dela zakonodaje, ki to področje ureja. Zato smo za tolmačenje zaprosili ministrstvo, pristojno za pravosodje, izveden pa je bil tudi sestanek z

⁸ Poleg opozorila, da gre v takih primerih za kršitev zakona, ki bi lahko imela za posledico najmanj odškodninsko odgovornost države, je bilo v odzivnem poročilu o lanskem obisku Zavoda s strani DPM spodbudno prebrati tudi stališče URSIKS, da je »...treba poiskati druge ustrezne rešitve, morda tudi z intenzivnimi in strokovno vodenimi pogovori, ki bi se izvajali izven posebnega prostora, s čemer bi prišlo do prekinitve bivanja v posebnem prostoru. Če pa bi se pokazalo, da so pri tem izčrpane vse možnosti za umiritev obsojenca, je s pravnega vidika na nek način podana možnost za ponovno odreditev namestitve v posebni prostor«. Vendar smo ob tokratnem obisku lahko ugotovili, do konkretnih premikov v tej ali podobni smeri še vedno ni prišlo.

v strožjem režimu in, da je tudi te ugotovitve treba zapisati v osebne načrte. V tej povezavi prosimo za sporočilo ukrepov zavoda, da se izpolni ta obveznost.

DPM: Ob ogledu enega izmed bivalnih prostorov v prvem oddelku smo se tudi seznanili s primerom obsojenca, ki ni skrbel za svojo osebno higieno (v času obiska je bil sicer na zdravljenju v zunanji zdravstveni instituciji). O tem sta njegova sostanovalca povedala, da se ni oprhal v zadnjih šestih mesecih. Vodstvo ZPKZ Dob je potrdilo, da je bilo s tem primerom seznanjeno, vendar naj bi bistveno težavo predstavljala predvsem nezadostna pravna podlaga, ki bi omogočala odločnejše ukrepanje v primerih, ko obsojenec ne skrbi zadostno za svojo osebno higieno. V tej zvezi prosimo za pojasnilo postopanja v praksi vseh slovenskih zavodov za prestajanje kazni zapora, če pride do primera, kot je ta.

DPM: predlagamo, da se proučijo možnosti namestitve »zaščitnih kabin« pri telefonskih govorilnicah. Predvsem bi to bilo treba najprej storiti na traktih oddelkov, saj so telefonski aparati na traktu, kjer se obsojenci največ zadržujejo (kajenje, druženje) in s tem lahko slišijo telefonske pogovore oziroma klicatelji nimajo možnosti zasebnosti pogovora.

inšpektoratom na Ministrstvu za javno upravo. Odgovora še nismo prejeli. Se pa zavezujemo, da bomo v najkrajšem možnem času vzpostavili ustrezno stanje.

GUURSIKS: Gre za obsojenca z zdravstvenim problemom, katerega je zavod sicer usmerjal in vzpodbujal k skrbi za osebno higieno, vendar po oceni GUURSIKS ni resneje pristopal do problema. ZPKZ Dob, predvsem pa zdravstveno osebje zavoda, bomo zato pozvali k ustreznemu nadzoru ambulantnih zdravljenj pacientov in preventivni zdravstveni negi, h kateri nedvomno spada tudi skrb za osebno higieno ali preprečevanje nalezljivih bolezni. Naloga zdravstvene službe v zavodu je tudi, da v sodelovanju z drugimi zaposlenimi nadzira higienske pogoje (osebna higiena, čistost oblačil in posteljnine; sanitarije), kot tudi gretje, osvetlitev in prezračevanje celic. V primeru, da zaprta oseba ne skrbi dovolj za svojo osebno higieno, ga delavci zavoda skušajo motivirati, da bi za osebno higieno poskrbel. V veliki večini primerov to zadostuje. Posebnega protokola, ki bi to področje podrobno urejal, tako nismo in ga zaenkrat ne nameravamo vzpostaviti. Takšne skrajne primere, kot jih navaja Varuh, je potrebno obravnavati individualno.

GUURSIKS: telefonske govorilnice, ki so bile dodatno postavljene v traktih celotnega zavoda, s čemer je bil storjen pomemben korak pri zagotavljanju pogojev za uporabo telefona obsojencev, last Telekom Slovenije d. d. ZPKZ Dob je Telekom že večkrat seznanil s pritožbami obsojencev zaradi premajhne zasebnosti pri opravljanju telefonskih pogovorov in ga hkrati pozval, da postavi zaščitne kabine, vendar Telekom tega do danes še ni storil. Zaradi dejstva, da se Telekom ne odziva na pozive ZPKZ Dob, je po stališču GUURSIKS treba preučiti druge možnosti za zagotovitev večje zasebnosti obsojencev pri uporabi telefona s strani ZPKZ Dob.

DPM: Obsojenci sicer za rekreacijo lahko še vedno uporabljajo tudi fitnes sobe, od katerih pa so nekatere bolj skromno opremljene in kot take komaj lahko še služijo svojemu namenu. Ob obisku je bilo tako ugotovljeno, da je slabo opremljena fitnes soba v drugem oddelku. DPM meni, da ta soba ne služi svojemu namenu, saj oprema ni uporabna za »trening«. Ugotovljeno je bilo tudi, da je soba dajala videz zanemarjenosti (umazana tla, razmetani deli orodja...) in očitno sobe nihče tudi ne uporablja.

DPM: zavod naj poskrbi, da bo jedilnik vedno nameščen na oglasnih deskah vseh oddelkov⁹.

DPM: lastnika kantine naj se opozori, da če pride do spremembe cene takoj poskrbi za ustrezno zamenjavo seznama

GUURSIKS: športna soba v drugem oddelku, ki služi tudi za fitnes, res potrebna temeljite obnove, še posebej je potrebno obnoviti parket. ZPKZ Dob je obnovo športne sobe načrtoval že v preteklih letih, vendar bo zaradi pomanjkanja finančnih sredstev do realizacije tega načrta prišlo šele v letošnjem letu. V teku je namreč postopek za obnovo, ki bo v kratkem realizirana. Kljub slabim pogojem v športni sobi, je ta soba vsakodnevno v uporabi. Res pa je, da je zaradi dotrajanosti parketa težko izvajati čiščenje, čeprav se to redno izvaja, med drugim poteka tudi generalno čiščenje ob nedeljah. Dodati je treba, da so za pospravljanje vadbenega orodja zadolženi obsojenci, ki fitnes uporabljajo, zato GUURSIKS meni, da bi moralo osebje ZPKZ Dob od obsojencev zahtevati, da po uporabi telovadnega orodja le-tega redno pospravijo. Sicer pa je športna soba večnamenski prostor, v katerem so poleg športne vadbe organizirani tudi sestanki oddelčne skupnosti ter občasne delavnice v okviru oddelka.

GUURSIKS: v prvem oddelku sta dve oglasni deski, kjer se izobesita jedilnika, od katerih je ena tudi v drugem nadstropju, kjer so bolniške sobe. GUURSIKS dopušča možnost, da ob nadzoru Varuha v zavodu Dob na oglasni deski v drugem nadstropju, v katerem so bolniške sobe, ni bil izobešen jedilnik, saj je ZPKZ Dob moral zaradi dejstva, da so bili jedilniki iz oglasne deske s strani obsojencev pogosto odstranjeni že v nekaj dneh, v decembru 2010 oglasne deske zastekeliti in s tem zagotoviti, da bodo jedilniki dostopni vsem obsojencem cel mesec.

GUURSIKS: ZPKZ Dob je že opozoril izvajalca trgovskih storitev, da naj ob spremembah cen poskrbi za ustrezno

⁹ Pri ogledu bolniškega oddelka (drugo nadstropje) smo ugotovili, da obsojenci v tem delu niso seznanjeni z jedilnikom, saj ta ni bil izobešen na oglasni deski.

artiklov s cenami izobešenega na oglasni deski oziroma, da cenik uskladi z blagajno, da ne bo prihajalo do takšnih razlik¹⁰.

DPM: kljub temu, da je GUURSIKS v odzivnem poročilu o našem zadnjem obisku zapisal, da bodo odgovorni v JGZ Pohorje seznanjeni z ugotovitvami o slabih sanitarnih prostorih in garderob, je bilo tudi tokrat ugotovljeno, da se izpostavljeno stanje v njih praktično ni spremenilo glede naših ugotovitev ob zadnjem obisku. Toaletni prostori so bili sicer delno obnovljeni (kabine), vendar v njih v času našega obiska ni bilo toaletnega papirja. Ostali prostori (garderobe in tuši ter čistost prostorov) pa je ostalo nespremenjeno glede na ugotovitve ob zadnjem obisku. DPM tako ponovno predlaga zavodu, da JGZ Pohorje ponovno seznanj z ugotovitvami in našim predlogom, da se sanirajo garderobni prostori in kopalnice.

DPM: Izvedenka opozarja, da je bila glede na prejšnja leta ovira za uvedbo Suboxona dejstvo, da je potrebno počakati ob pacientu nekaj minut, da se tableta v ustih raztopi. Ob tokratnem obisku pa ji niso znali razložiti, kako naenkrat to ni več moteče. Zato prosimo za tozadevno pojasnilo in pojasnilo postopka delitve te terapije v praksi¹¹.

zamenjavo cenikov.

GUURSIKS: vodstvo JGZ je bilo z ugotovitvami in predlogom Varuha seznanjeno. ZPKZ Dob je v letu 2008 za obnovo vseh zidnih oblog, kabin za tuširanje, kakor tudi za sanitarno keramiko porabil 15.000,00 EUR, vendar bi za generalno obnovo teh prostorov potrebovali neprimerno več sredstev, ki jih JGZ Pohorje nima na razpolago. Dodati je treba, da kljub dejstvu, da obsojenci s svojim vedenjem in odnosom do inventarja le-tega enormno hitro uničijo, si ZPKZ Dob prizadeva v največji možni meri zagotoviti higiensko predpisane standarde, zato je v teh prostorjih uvedel redarsko dežurstvo, ki med drugim skrbi tudi za to, da so WC-ji oskrbljeni s toaletnim papirjem, ki ga lahko po potrebi dvignejo v skladišču potrošnega materiala. Ker pa obsojenci toaletni papir odnašajo iz sanitarij in ga shranjujejo v garderobnih omarah, dopuščamo možnost, da v času nadzora Varuha v WC-jih ni bilo povsod toaletnega papirja.

GUURSIKS: pojasnjujemo, da so resnično obstajali pomisleki kako izvajati tovrstno terapijo, saj zahteva daljši čas, kot pri metadonu, da se terapija zaužije. V letu 2009 so se pojavile večje potrebe po uvedbi Suboxona, saj se je povečalo število obsojencev, ki so to terapijo prejeli že v priporu. Zato so jo uvedli tudi v zavodu Dob. Hkrati so se spreminjale tudi smernice zdravljenja odvisnosti, spremenili pa so se tudi izvajalci-psihiatri, ki so v skladu s strokovno doktrino začeli bolj pogosto predpisovati Suboxon. To je pripeljalo do ustrežnejše in boljše organizacije glede

¹⁰ Med pogovorom z enim izmed obsojencev je bilo ugotovljeno, da je v kantini kupil znamko »tipa A«, katere cena na ceniku (izobešen na oglasni deski prvega oddelka) je 0,29 EUR, dočim je na računu, s katerim je razpolagal obsojenec razvidno, da mu je bil v kantini ta zaračunana v znesku 0,30 EUR.

¹¹ Ob substitucijski terapiji (Metadon in Suboxon) imajo obsojenci večinoma predpisane še BZD (diazepam) po oceni izvedenke v dokaj visokih dozah (30mg/dan in več) in uspravala (tudi 30mg zolpidema zvečer). Ne uporabljajo pa (Dormicum in tramadola (Tramala) – razen izjemoma.

deljenja terapije. Poskrbljeno je, da so ob zaužitju terapije, ki se izvaja v prostorih zavodske ambulante, poleg zdravstvenih delavcev, prisotni tudi pravosodni policisti in da delitev poteka skladno s pravilom 6 P-jev.

DPM: Obsojenci dajejo urin za preverjanje prisotnosti psihoaktivnih substanc (PAS) v skladu s pravilnikom. Kdor odkloni oddajo urina, do pregleda pri psihiatru dobiva svojo dozo, psihiater pa odloči, kako naprej. To iz ambulante javijo v oddelek in tam sledi nadaljnja obravnava primera. Izvedenka pri tem ugotavlja, da se ta izjava razlikuje od izjave terapevtke za odvisnost, ki pravi, da obsojenci v tem primeru dobijo polovično dozo metadona do nove odločitve psihiatra. Zato prosimo za pojasnitev te ugotovitve in sporočilo prakse dejanskega postopanja v primeru odklonitve oddaje urina.

DPM: Večerno terapijo še vedno delijo pazniki, kar ni najboljša rešitev, na kar smo že večkrat opozorili. Vendar pa izvedenka ugotavlja, da pazniki pri tem nimajo posebnih težav, ker ni terapije po potrebi, da bi se morali zanjo odločati sami

DPM: Ambulanto sestavljajo trije prostori na vsakem koncu je ena ambulanta (za zdravnika in zobozdravnika, vmes pa podolgovat prostor s tremi boksi, kjer se odvija vse delo: prevezi, aplikacija, priprava terapije, administracija, komunikacija z zunanjimi ustanovami...). Ambulanta je po oceni izvedenke v povsem neprimernih, premajhnih prostorih, natrpna in daje zato videz

GUURSIKS: pojasnilo terapevtke obravnave odvisnosti o postopanju pri odklonitvi oddaje urina je bilo napačno razumljeno, saj je imela takšen način dela prejšnja psihiatrinja. Sedanja praksa je takšna, kot so jo opisali zdravstveni delavci zavoda (kdor odkloni oddajo urina, do pregleda pri psihiatru prejema predpisano količino, psihiater pa odloči kako naprej).

GUURSIKS: Glede ponovnega opozorila izvedenke, da ni najboljša rešitev, da večerno terapijo delijo pravosodni policisti, pojasnujemo, da pravosodni policisti omogočajo obsojencem zaužitje le tiste terapije, ki jo v posebne posodice vnaprej razdelijo zdravstveni delavci. Poudarjamo, da pravosodni policisti izročajo le psihiatrično terapijo, ki jo je možno zlorabljati za omamljanje ali za preprodajo. Gre za varnostni vidik, sicer bi lahko imeli obsojenci pri sebi vso terapijo, tako kot jo imajo za somatske bolezni. Glede na število obsojencev, ki prejemajo terapijo, je po naši oceni tovrstna praksa zaenkrat najbolj optimalna.

GUURSIKS: strinjamo se z ugotovitvijo Varuha, da so prostori ambulante premajhni in da ne zagotavljajo primerne zasebnosti. Kljub temu so navedeni prostori urejeni in sluzijo svojemu namenu. V njih je poskrbljeno za varnost, saj v prostorih čakalnice caka le manjša skupina obsojencev iz enega oddelka. V primeru varnostno zahtevnejših oseb se poskrbi, da je

neurejenosti in seveda ne zagotavlja primerne zasebnosti. Pred ambulanto na hodniku sta dve klopi (iz parka), prostor je z dveh strani zaprt z zaklenjenimi vrati. Tam čakajo obsojenci skupaj brez prisotnosti paznika, kar lahko predstavlja tudi nevarnost.

DPM: Izvedenka ugotavlja, da je v istem bloku, na drugi strani stopnišča (morda predaleč od ambulantnih prostorov?) soba za izolacijo nemirnih, nevodljivih obsojencev (zaradi psihičnih težav), imenovana »medicinka«, ki je neopremljena (da so onemogočene samopoškodbe). Izpostavlja, da je v njej v času njenega obiska na tleh, na tanki odeji, zavrt v drugo odejo, ležal slečen obsojenec, ki je bil pred tem zaradi medikamentozne intoksikacije poslan na IPP in na psihiatrijo, a ga niso sprejeli. Tu je ležal že več kot 12 ur in čakal na psihiatra, da odloči o njegovem nadaljnjem bivanju. Ob pogovoru z njo je bil povsem urejen, brez znakov psihoze, nesuicidalen. Zato prosimo za utemeljitev takšne namestitve te osebe, zlasti pa za čas namestitve te osebe v ta prostor po izteku 12 ur.

DPM: Izvedenka nadalje ugotavlja, da so v prvem in drugem nadstropju prvega bloka so tudi bolniške sobe (tako imenovani »stacionar«), kjer so nameščeni obsojenci zaradi različnih zdravstvenih težav (v glavnem na predlog zdravnika ali psihiatra). Na drugem nadstropju naj bi bile samo bolniške sobe (devet dvo-posteljnih sob, dnevni prostor, kadalnica in sanitarije). Čiščenje tukaj zagotavlja čistilni servis. Te sobe so skromno opremljene, v eni so razbite okenske šipe (očitno že dalj časa!). Tam nameščeni obsojenci so se pritožili, da tu ni miru predvsem zaradi tistih, ki imajo

čakalnica prazna.

GUURSIKS: Glede pripomb na prostore za izločitev lahko pojasnimo, da so le ti opremljeni v skladu z Normativi za gradnjo, adaptacijo in vzdrževanje posebnih prostorov za začasno namestitev zaprtih oseb, St. 371-1/2002-3221, z dne 1.2. 2002 in ustrezno adaptirani - dodatno je bilo vgrajeno talno ogrevanje, obnovljene so bile obloge. Prostori so tudi ustrezno vzdrževani in očiščeni. V času obiska izvedenke se je v prostoru nahajal obsojenec, kateri je na sodišču poskušal storiti samomor z zaužitjem večje količine tablet. Iz sodišča je bil napoten v Psihiatrično bolnico Polje in bil po pregledu napoten nazaj v zavod. Ob vrnitvi v zavod ga je pregledal dr. Urban Ceglar in zaradi nevarnosti ponovnega poskusa samomora, priporočal namestitev v posebni prostor. Zjutraj ga je pregledal dr. Humar, ki je kot splošni zdravnik priporočil pregled psihiatra, ko je bil pregled opravljen in podana ustrežna ocena, je bil obsojenec takoj ustrezno premeščen. Namestitev obsojenca je bila vseskozi odrejena na predlog in odločitev zdravnikov.

GUURSIKS: strinjamo se tudi z ugotovitvijo, da namestitev bolnih, nevarnih in ogroženih v istem oddelku, predstavlja motnje in probleme v varnostnem smislu in ne nazadnje, vpliva na počutje bolnih in ogroženih. ZPKZ Dob si bo še naprej prizadeval najti optimalnejše rešitve, predvsem z izgradnjo novih blokov. V bivalnih sobah prvega oddelka so montirane posebne tipke, s pomočjo katerih obsojenci aktivirajo alarm na ročnih postajah pravosodnih policistov. V dnevni izmeni, od 7.00 do 19.00 ure so sedaj zaposleni trije pravosodni policisti s ciljem, da se

hujše psihične težave (dementni, psihotični) in posledično moteče vedenje ter zaradi tistih v prvem nadstropju, ki so tam nameščeni iz ne-bolezenskih razlogov in, ki ponoči večkrat motijo nočni mir. Želeli bi tudi domofon, da bi v nujnih primerih hitreje vzpostavili komunikacijo s pazniki, ki so v pritličju. Nekateri so pripomnili, da se včasih prijavijo k zdravniku, pa jih sploh ne pokličejo. DPM glede na te pritožbe in želje po domofonu oziroma klicnih zvoncih prosi za stališče zavoda.

DPM: Izvedenka je z nekaterimi obsojenci iz »stacionarja« opravila tudi osebne pogovore. Tako se je pogovorila z obsojencem, ki je starostnik z znaki demence in z drugimi telesnimi težavami. Ugotavlja, da zanj skrbijo soobsojenci. Zdravstvena služba je zanj že predlagala prekinitev kazni in namestitev v dom starejših, a do tega ne pride. Vodja ambulante še ni vedela povedati, kje je ovira, da se to ne izpelje. Obsojenec je sicer pripravljen na premestitev v katerikoli dom in ima menda tudi zagotovljena sredstva v ta namen. Izvedenka opozarja, da je namestitev tega obsojenca zaporu je v tem primeru nehumana, zato bi bilo tudi po mnenju DPM treba čimprej sprejeti ukrepe za ustrezno namestitev tega obsojenca, saj je povsem nesprejemljivo, da zanj skrbijo ostali soobsojenci. Hkrati tudi Ministrstvu za pravosodje predlagamo sprejem ukrepov na sistemski ravni, da to primera kot je ta, ko za obsojenca zaradi njegovih zdravstvenih težav skrbijo drugi soobsojenci, ne bi več prišlo. Nikakor ne gre spregledati, da je na nesprejemljivost takšnih situacij že večkrat opozorilo Evropsko sodišče za človekove pravice in Odbor Sveta Evrope proti mučenju.

DPM: po ugotovitvah izvedenke tudi obsojenec z urinsko inkontinenco in z znaki demence, sodi na negovalni

odpravijo pomanjkljivosti in pritožbe, ki jih navaja Varuh v svojem poročilu. Domofon bo montiran v na novo zgrajenem objektu in bo tako omogočal lažjo komunikacijo med obsojenci in delavci.

GUURSIKS: Glede na zdravstveno stanje pri obsojencu, je zavod ugotavljal potrebo po premestitvi v drugo ustrezno institucijo in v tej smeri vodil tudi vse aktivnosti. Postopki se kljub urgentni intervencij lahko zavlečejo (potrebno je počakati na prosto posteljo¹²), vendar moramo poudariti, da je bil obsojenec relativno hitro premeščen v socialno varstveni zavod. Obsojenec je zaradi zdravstvenega stanja na prekinitvi prestajanja kazni, po uradni dolžnosti je bil podan tudi predlog za pomilostitev.

GUURSIKS: Tudi za tega obsojenca ZPKZ Dob ureja ustrezno namestitev izven zavoda. Obsojenec je brez

¹² Izvedenka se je v tej smeri odzvala z navedbo, da ji je osebe ambulante povedalo, da ne vedo, kje so ovire za premestitev in da govora o čakanju na prosto posteljo ni bilo. Po izvedenkinih poizvedbah v Sloveniji so proste postelje praktično v vsakem trenutku, pod pogojem, da posameznik ne izbira mesta nastanitve.

oddelek kakšnega doma starejših. Leži sicer v postelji, ki so jo z ene strani obložili z dodatno blazino, da urin ne teče po steni. Soobsojenci pa so dobili šest rjuh, da jih lahko zamenjujejo in so tako njegovi negovalci, kar tudi ni sprejemljivo.

DPM: izvedenka se je pogovorila tudi z obsojencem, ki je nameščen sam v sobi s tremi posteljami. Nima nobene omare, svoje stvari ima na mizi in v škatlah pod mizo. Opazila je, da ima na mizi zdravil za »malo lekarno«. Večkrat ima epileptične napade, po katerih se pojavljajo stanja zožene zavesti (verjetno je v takem stanju tudi storil kaznivo dejanje). Zaradi teh »zamračenih« stanj, za katera je amnestičen, je po njeni oceni nevaren. Gre namreč za epileptika s postiktalnimi zamračitvami, katerega osebnost je tipično epileptično spremenjena (lepljivost, dolgoveznost, rigidnost...). Po oceni izvedenke bi zato tudi on potreboval nadzorovano antiepileptično terapijo v zdravstveni ustanovi ali v specialnem socialno varstvenem zavodu, ne pa v zaporu. Tudi obsojenec XY ima epileptične napade od 12. leta kljub antiepileptični terapiji. V času napada je odvisen od pomoči soobsojencev – če to seveda opazijo in če sploh pokličejo paznika. Prepričan je, da bi bilo zanj bolje poskrbljeno v bolnišnici, s čemer se strinja tudi izvedenka. Rešitev zdravstvenih težav vidi tudi obsojenec, ki je imel lani možgansko kap, po kateri ima v glavi »razsulo«, v namestitvi v bolnišnici, najprej na nevrološkem oddelku (da se točno ugotovi, kaj mu je), nato pa na psihiatriji. Boji se sicer obsojencev, za katere pravi, da ga ustrahujejo. To

socialne mreže in ker sam zase ne zmore poskrbeti, se je njegovo zdravstveno stanje tekom prekinitve kazni zapora (od 3. 1. 2010 do 4. 2. 2010) samo še poslabšalo. Ker obsojenec odklanja namestitve v ustrezen socialno varstveni zavod, ZPKZ Dob kljub temu išče ustrezno namestitev izven zavoda. Obsojenec je rizičen. V času prekinitve kazni zapora ni upošteval navodil zdravnikov. Tudi ob zadnji hospitalizaciji v SB Novo mesto ni upošteval navodil zdravnikov, zapuščal je prostore bolnišnice in povzročal težave, v sled česar je bil odpuščen iz zdravljenja in vrnjen v zavod.

GUURSIKS: vse navedene štiri obsojence v zavodu redno obravnavajo splošni zdravniki in psihiatri in zavod sledi njihovim odredbam. ZPKZ Dob se zaveda resnosti njihovih obolenj, zato sledi mnenju izvedenke in bo še nadalje iskal ustrežnejše ukrepe in namestitve v drugih socialno varstvenih zavodih izven zavoda.

njegovo doživljanje pa je vsaj delno pogojeno z njegovimi motnjami zaznavanja (halucinacije) in z vsebinskimi motnjami mišljenja. Po oceni izvedenke je ta obsojenec zaradi svojih bolezenskih težav očitno moteč in naporen za druge v sobi, ki postanejo nastrojeni ob njegovem »razpredanju«. Glede na to, da so 22 ur skupaj v sobi (dve uri sprehoda), kjer lahko le ležijo in gledajo TV, ni začudena, da se napetost v prostoru stopnjuje. Obsojenec ZW pa ima težjo obliko sladkorne bolezni s posledicami (je težje pokreten invalid). Prepričan je, da bi bila zanj ustrežnejša namestitve v bolnišnici, ker bi tako imel zagotovljeno boljšo terapijo in oskrbo, kar bi pripomoglo, da bi bile posledice bolezni manjše, s čemer se strinja tudi izvedenka.

DPM: Izvedenka ugotavlja tudi probleme s pošiljanjem oziroma sprejemom obsojencev v psihiatrične bolnišnice. Takšne paciente tam redko sprejmejo ali pa jih v zelo kratkem času vrnejo nazaj v zapor. Izvedenka tako zaključuje, da izpostavljeni obsojenci - pacienti (tako s psihičnimi kot somatskimi težavami) v bolniških sobah večinoma potrebujejo drugačno namestitve, to je v forenzičnem oddelku. Niso le v neprimernih bivalnih nastanitvah, v katerih je nemogoče ustrezno poskrbeti zanje (kljub prizadevanjem osebja iz ambulante), obenem namreč ogrožajo tudi druge in predstavljajo oviro za pravilno oskrbo tistih, ki so jim te sobe dejansko namenjene.

DPM: o problematiki odvisnosti se je izvedenka pogovarjala odgovorno za to področje. Povedala je, da ima ob sprejemu obsojenca z njim uveden pogovor. Iz sodbe (če gre za dejanje pod vplivom PAS), morebitnega izvedenskega mnenja ali iz pa pogovora

GUURSIKS: Zaradi izpostavljenih težav v ambulantnih prostorih prvega oddelka in težav pri nameščanju obsojencev v psihiatrične ustanove ali druge socialno varstvene institucije, se jasno izpostavlja potreba po ustanovitvi forenzične bolnišnice v Sloveniji, saj so zavodi pri reševanju akutnih primerov omejeni. GUURSIKS se bo tako še naprej zavzemal za čim prejšnjo ustanovitev forenzičnega oddelka, do ustanovitve pa bo z ZPKZ Dob in Zdravstvenim domom Trebnje vodil vse aktivnosti k odpravi vseh pomanjkljivosti, predvsem k izboljšanju bivalnih razmer in zdravstvene oskrbe v bolniških sobah v prvem oddelku zavoda.

GUURSIKS: s problematiko obravnave odvisnosti smo soočeni in se strinjamo, da je potrebno na tem področju stremeti k zagotavljanju načrtnega usposabljanja terapevtov za strokovno izvajanje diagnostike in na splošno, oblikovanje strategije¹³. Potreba po tem je še

¹³ Izvedenka je nato glede tega navedla, da bi pričakovala konkretno izoblikovano strategijo celostnega pristopa k problematiki odvisnosti – glede na to, da je že več let odstotek odvisnikov v zaporih velik. Pričakovala bi, da je najprej jasna usmeritev oziroma strategija in da se v okviru tega načrtuje izobraževanje, kot pa da gre za stihijsko izobraževanje, ki pa je seveda še vedno boljše kot nič.

z njim zaključiti, ali bo posameznik usmerjen v obravnavo odvisnosti ali ne. Ker polovica na novo sprejetih nima ničesar takšnega, ti obsojenci niso usmerjeni v obravnavo. Izvedenka zato ugotavlja, da se tovrstno »usmerjanje« izvede brez strokovno izpeljane diagnostike – tako kot sicer po vseh slovenskih zavodih za prestajanje kazni zapora. S temi odvisniki se ukvarjajo tudi zunanje organizacije kot je Stigma (njeni člani prihajajo enkrat na 14 dni in si prizadevajo za delitev igel) in Društvo Srečanje, katerega predstavnik prihaja enkrat tedensko. Izvedenka pozdravlja sodelovanje z viskopraznim društvom Srečanje, saj to odvisnike motivira za abstinenco in morebiten odhod v komuno. Izvedenka ocenjuje, da terapevta, ki sta odgovorna za to obravnavo, očitno svoje delo jemljeta resno in zavzeto. Ugotavlja tudi velik trud pri organizaciji in tudi vsebini obravnave odvisnikov. Ugotavlja pa potrebo po ustrezni viziji oziroma strategiji za obravnavo odvisnikov – glede na to, da jih je v zaporu najmanj četrtnina vseh zaprtih in glede na to, da je pri njih obravnavo najpomembnejši dejavnik, ki zmanjšuje povratništvo. Opozarja, da zaradi odsotnosti ustrezne vizije oziroma strategije, ni tudi načrtnega izobraževanja in usposabljanja terapevtov in drugih, ki imajo stike z odvisniki in ni ustrezne povezave, da bi ti usklajeno delovali.

DPM: Izvedenka ocenjuje, da stanje psihološke obravnave obsojencev s spolnimi delikti¹⁵ v ZPKZ Dob ni dobro in

predvsem aktualna zato, ker je na več lokacijah prišlo do menjave strokovnjakov pri obravnavi odvisnosti. V ta namen v tekočem letu načrtujemo dodatna izobraževanja in usposabljanja za terapevte, seveda v skladu z možnostmi. Veseli nas ugotovitev izvedenke, da sta terapevta v ZPKZ Dob pri svojem delu resna in zavzeta, da se zelo trudita pri organizaciji in vsebini obravnave odvisnikov. Zato se ne moremo v celoti strinjati z oceno, da se usmerjanje v ZPKZ Dob, v obravnavo odvisnosti, izvaja brez strokovno izpeljane diagnostike. Ocena je zelo splošna in lahko tudi krivična do sicer dobro ocenjenih terapevtov¹⁴. V zvezi z navedbo, da se pogreša več povezanosti tistih, ki obravnavajo odvisnike, je bilo mišljeno, da je premalo sodelovanja s psihiatrom. To so v zavodu že uredili, saj so dogovorjeni za redno mesečno sestajanje psihiatra in terapevtov.

GUURSIKS: Strinjamo se z izvedenko, da je potrebno nivo obravnave te kategorije zaprtih oseb dvigniti na višjo

¹⁴ Odziv izvedenke je bil, da je šlo za opozorilo, da se obravnavo odvisnosti dogaja brez strokovno izpeljane diagnostike; sindrom odvisnosti od različnih psihoaktivnih snovi je medicinska diagnoza (MKB: od F 10.2 do F19.2), ki naj bi jo postavjal zdravnik.

¹⁵ O tej tematiki se je izvedenka pogovarjala s psihologom, ki je povedal, da se je ta obravnavo pričela leta 2002 po takšni odločitvi UIKS-a, a brez sodelovanja zunanjih strokovnjakov. UIKS je sicer pripravil smernice, ki so jih nato izvajali psihologi, ki na to niso bili posebej pripravljeni. Obenem je bilo določeno, da je vključitev v to obravnavo pogoj za ugodnosti. Že takrat se je kot problem pojavilo enačenje obravnave in priznanja kaznivega dejanja oziroma trditve, da ne more biti obravnave, če ni priznanja kaznivega dejanja. To je povzročilo burne odzive obsojencev in kot je razvidno iz pritožb, se to še vedno dogaja. Šele leta 2004 je imel dr. Ziherl kot takrat edini slovenski psihiater in, ki je dodatno specializiran za spolne motnje, predavanja na to temo za zaposlene v zaporu. Potem je imel tudi supervizorska srečanja za psihologe. Ta supervizija se je kasneje tudi nadaljevala – sedaj jo izvaja dr. G. Mrevlje že leto in pol. Z edukacijsko skupino za obsojene zaradi spolnih deliktov so v Zavodu pričeli v letu 2006. Skupina se je sestala šestkrat krat po 90 minut). Izvedenka ugotavlja, da po opisu to ni bila samo edukacijska skupina (kar je ugotovil že Varuh človekovih pravic RS), saj so morali udeleženci pisati

je še bolj kritično v primerjavi z obravnavo odvisnosti. Takšna neizdelana obravnava spolnih deliktov je po njeni oceni verjetno naredila več škode kot koristi. Edukacija, ki je bila vpeljana pod vodstvom dr. Ziherla, je seveda koristna (lahko bi jo imeli za vse obsojence), a to po oceni izvedenke ni obravnava storilcev, ki prinaša spremembe. Izvedenka pri tem zlasti opozarja, da je sporno:

- da na začetku (ob nastopu prestajanja kazni zapora) ni nobene prave diagnostike oziroma selekcije in temu prilagojene obravnave;
- da se pričakuje, da bodo to obravnavo izvajali neusposobljeni psihologi. Psihologom v zaporu bi moralo biti predvsem omogočeno dodatno podiplomsko izobraževanje, če že ne specializacija iz klinične psihologije, pa vsaj diploma iz ene od psihoterapevtske šole. Tisti, ki naj bi se ukvarjali z obravnavo spolnih motenj, pa bi sploh morali imeti specifično specializacijo in kontinuirano individualno supervizijo. Zahteve, da so psihologi dejavni na tem področju brez zgoraj navedenega so po njeno oceni strokovno in etično skrajno vprašljivi;
- da se ta obravnava pogojuje s priznanjem dejanja s strani obsojenega, sploh če se upošteva, da je za uspešnost kakršne koli PT obravnave nujno potreben zaupljiv, empatičen terapevtski odnos brez katerega ne moremo pričakovati sprememb in za vzpostavitev katerega je potrebno včasih tudi nekaj let.
- da se ugodnosti pogojujejo ne le s

raven in tudi v bodoče bomo veseli njenih predlogov, saj se zavedamo, da lahko kvaliteta dejavnosti na nekem področju raste samo skozi konstruktiven dialog in vlaganje potrebnih resursov. Obravnava storilcev spolnih kaznivih dejanj, kolikor nam je znano, v Sloveniji poteka samo znotraj zaporskega sistema, zato smo veseli vsakega strokovnjaka, ki je k tej problematiki pripravljen kaj prispevati. Ker izvedenkin sogovornik, ki ji je področje te obravnave predstavil, v začetnem obdobju ukvarjanja s to problematiko še ni bil zaposlen v zaporskem sistemu, na kratko predstavljamo nekaj dejstev. V letu 2003 je GUURSIKS angažiral dr. Ziherla, ki je s sodelavci izpeljal začetno usposabljanje za delavce zaporskega sistema, ki obravnavajo storilce spolnih kaznivih dejanj¹⁶. Psihologi, ki delajo v zaporu, so se v nadaljevanju združili v supervizijsko skupino, ki je vrsto let delovala pod njegovim mentorstvom. V letu 2004/2005 je bila v zavodu Dob izvedena pilotska edukativna skupina, ki jo je vodil dr. Ziherl, tamkajšnji psihologi pa so bili navzoči kot koterapevti. Produkt supervizijske skupine, pri katerem imajo največ zaslug psihologi z Doba, je edukativni program in »Program obravnave obsojencev s kaznivimi dejanji zoper spolno nedotakljivost«. Vse teme programa so psihologi z Doba v letih 2005 in 2006 predstavljali na supervizijski skupini, ki jim je skupaj z mentorjem nudila strokovno in drugo podporo. Verifikacija programa s strani GUURSIKS, katerega predstavnik je član

povratna sporočila, iz katerih naj bi bilo razvidno njihovo dojetje vsebin in bi naj služila za oceno njihove kritičnosti do kaznivega dejanja. To pa je po oceni izvedenke sporno zaradi več razlogov - ponujena je namreč edukacija, pričakujejo pa se spremembe vedenja in prepričanj. Psiholog je v pogovoru z izvedenko opozoril tudi na veliko fluktuacijo kadrov, saj se trenutno samo on ukvarja s to obravnavo (kar pomeni, da so odšli na tak ali drugače način že 3 ali 4 psihologi). Naslednja težava je pomanjkanje primerne prostora za sestajanje skupine. Trenutno so te obravnave v prostorih šole, kjer ni zaves (vsak mimoidoči tako lahko vidi v sobo, ni nobene zasebnosti). Da se delo psihologa na tem področju ne ceni ustrezno je razvidno tudi iz poskusa, da se jim naloži še delo pedagoga in socialnega delavca. Glede na to, da se večja število tovrstnih deliktov oziroma obsojencev bi tudi po oceni psihologa potrebovali forenzični oddelek oziroma izvedence s posebno baterijo testov za specifično diagnostiko. Nujno bi bilo tudi ustanoviti strokovno skupino za omenjeno obravnavo.

¹⁶ Izvedenka je to pojasnilo komentirala, da se je v zaporu začela obravnava teh storilcev na pobudo GU brez začetnega usposabljanja; do povezave z dr. Ziherlom je prišlo na izvedenkina vztrajna opozorila, da stvari niso dobro zastavljene, saj so ji o tem poročali pacienti v psihiatrični ambulanti.

sodelovanjem v tej obravnavi, ampak celo s kritičnostjo (karkoli že to pomeni), saj je jasno, da je za uspešnost obravnave odgovoren (tudi) strokovnjak, ki jo izvaja.

- da ni s strani UIKS-a nobenih pobud za celostno obravnavo teh problemov; ni sodelovanja s CSD, pobud za obravnavo žrtev, za spremembo zakonov v tej zvezi.

- da iz »verificiranega programa« obravnave ni razvidno kdo ga je sestavil, kdo recenziral, kakšna izobrazba izvajalcev se zahteva...

- da so zaradi neustrezno načrtovane obravnave s strani UIKS-a v stiski psihologi v zavodu (ob prisotnosti pritiskov obsojencev, ali celo njihovih ovadb).

- da zavod ne zagotavlja obravnave za storilce drugih dejanj – npr. nasilneže.

Izvedenka zato predlaga, da se ustanovi skupina strokovnjakov za to področje v zaporih pod vodstvom psihologa g. Uroša Preloga, ker meni, da ima on v Sloveniji trenutno še največ znanja, izkušenj in idej – in na srečo še nekaj volje za te aktivnosti. Skupina ljudi, ki bi resnično želeli na tem področju nekaj narediti, bi lahko postavila dobre temelje ustrezne obravnave storilcev spolnih deliktov, za katero je dokazano, da je lahko uspešna.

supervizijske skupine, se nam zatorej ne zdi vprašljiva¹⁷. Ravno tako smatramo, da sam program strokovno ni oporečen. Ob tej priložnosti Varuha naprošamo, da nam priporoči inštitucijo, ki se mu zdi primerna za verifikacijo programov s področja obravnave storilcev spolnih kaznivih dejanj. Kot te rečeno, je vsak sogovornik, ki je strokovnjak na tem področju, dobrodošel. Kljub temu, da se supervizijska skupina ves čas redno sestaja, je zaradi velike kadrovske fluktuacije, strokovni razvoj področja kasneje nekoliko zastal. V letih 2007 in 2008 je bilo dvema psihologoma, med njimi izvedenkinemu sogovorniku, nekajkrat omogočenih več krajših usposabljanj v Avstriji, kjer sta se imela možnost seznaniti s posameznimi področji njihovega pristopa k obravnavi te populacije. GUURSIKS je v letu 2009 in 2010 petim psihologom, od tega so bili trije iz ZPKZ Dob, uredil izobraževanje iz vedenjsko kognitivne terapije - praktikum 1 in 2, saj smatramo, da brez dodatne edukacije ni možno zagotavljati kvalitetne obravnave. Enemu psihologu, ki se je v zaporih zaposlil naknadno, je del stroškov istega izobraževanja pokrili matični zavod. Za VKT smo se odločili, ker večina programov, ki se uporabljajo v zahodnih zaporskih sistemih, bazira na tej doktrini. Žal dve delavki z Doba, ki sta program absolvirali, trenutno nista več nosilki teh obravnav, kot to pojasnjuje tudi odgovor zavoda Dob. Nikakor ne trdimo, da smo na področju obravnave storilcev spolnih kaznivih dejanj storili dovolj. Naš namen je le dodatno pojasniti objektivne razloge in nivo na katerem se ta obravnava trenutno nahaja. Zavedamo se tudi pomanjkljivosti in napak, do katerih prihaja pri delu s to populacijo. Skozi proces redne supervizije jih bomo še v naprej odpravljali in razvijali stroke, po najboljših močeh. Obenem izvedenko vabimo, da se na eni izmed naslednjih seans supervizijski skupini pridruži kot gostja, kjer bo lahko izboljšala vpogled v

¹⁷ Izvedenka je v tej zvezi odvrnila, da je njena pripomba bila, da ni razviden niti avtor niti verifikator programa.

dejavnost, ki ji je bila po našem mnenju pomanjkljivo predstavljena¹⁸. Menimo, da so nekateri zaključki premalo objektivni. Verjamemo, da bo v supervizijski skupini prepoznala »tisto skupino ljudi, ki na tem področju resnično želi nekaj narediti« in brez katerih bi obravnave te kategorije storilcev sploh ne imeli. Poročila Varuha berejo med drugimi tudi zaprte osebe, ki so v tisti fazi obravnave, ko skušajo zaradi najrazličnejših razlogov sistem prestajanja kazni in posamezne njegove dele, razvrednotiti. Delavci po zavodih v njihovo motivacijo za izpolnjevanje osebnega načrta veliko vlagajo. Zato Varuha naprošamo za nadaljnje odgovorno ugotavljanje pomanjkljivosti, ki bo konstruktivno pripomoglo k napredku, tako posameznikov kot sistema in stroke¹⁹.

DPM: največ težav pri delu pravosodnih policistov (PP)²⁰ in s tem povezanim nadurnim delom še vedno predstavlja delo izven zavoda – ko gre za varovanje v različnih zdravstvenih institucijah. Prav tako dodatno obremenitev za PP predstavljajo spremstva obsojencev izven zavoda (sodišče, zdravniki...), pri čemer je vodstvo ZPKZ Dob pojasnilo, da je bilo v tednu pred obiskom kar 77 spremstev obsojencev izven Zavoda. Večje težave naj bi tako še vedno povzročalo zagotavljanje spremstev (praviloma daljše relacije, izvajanje spremstva s strani dveh pravosodnih policistov tudi ob večjem številu obsojencev, pri čemer je en od obeh tudi voznik, in podobno), predvsem pa zagotavljanje varovanja v bolnišnicah (poleg pogoste dolgotrajnosti, ga mora opravljati en pravosodni policist, kar vsaj na določene trenutke predstavlja

GUURSIKS: Ocenjujemo, da je ZPKZ Dob ustrezno popolnjen, saj je v zadnjem letu dobil največ novih delovnih mest, realno pa se bo to pokazalo Sele po fazi usposabljanja pravosodnih policistov. Še vedno bo prihajalo do situacij, ko v določenih trenutkih ne bo na razpolago dovolj osebja in bo potrebno izvajanje nalog prilagajati konkretnim razmeram.

¹⁸ Izvedenka ni ocenila za potrebno, da bi se pridružila eni izmed seans supervizijske skupine.

¹⁹ Izvedenka je v zvezi z navedenim sporočila, da se v svojih opažanjih trudi biti odgovorna, saj gre za področje človekovih pravic in ji je prioriteto ukrepanje za dobrobit zaprtih oseb. Zato navaja le dejstva in spoznanja stroke. Ni jasno, kaj so tiste vsebine, ki bi jih bilo potrebno »skrivati« pred obsojenci, če so pripravljene in izvajane strokovno in v skladu z etičnimi normami. Ob tem poudarja, da so podobno ugotavljali poleg nje tudi drugi izvedenci (poročilo mag. L. Zalokar, 2009). Kakor koli, komunikacija med Varuhom in Generalnim uradom poteka in zato se lahko »manj objektivni zaključki« spremenijo, če dobi nove, resnične in konkretne odgovore.

²⁰ Število PP, ki skrbijo za varnost zaprtih (tako za zaprti, polodprti in odprti oddelek), trenutno znaša 131 (ob prejšnjem obisku 114). Povečanje števila zaposlenih PP je po pojasnilu vodstva Zavod pripomoglo k temu, da nadurno delo ni več problematično oziroma se je stanje v tem pogledu vsaj nekoliko izboljšalo.

precejšnje varnostno tveganje, na primer, ko je potrebno opraviti potrebo, pa tudi druge nevarnosti – na primer glede malicija in podobno). DPM, glede na pričakovano vselitev v še dva nova objekta, že sedaj opozarja, da je potrebno proučiti ustrezno kadrovske zasedenosti PP, da ne bi ponovno prišlo do težav s povečanjem števila nadurnega dela.

DPM: kot ključno želimo izpostaviti, da pravosodnim policistom ni vedno zagotovljena vsa ustrezna posebna oprema²¹, predvsem rokavice, odporne na rezanje (čeprav naj bi se jim pošiljka slednjih sicer enkrat že zagotovila, so bile vse v (enotni), a občutno premajhni številki, zaradi česar naj si jih praktično ne bi uspeli niti natakniti na roke). Tako naj bi pravosodni policisti razpolagali le z navadnimi rokavicami iz lateksa, ki pa pri opravljanju pregledov z otipom seveda ne nudijo ustrezne zaščite (pride lahko do predrtja rokavice in okužbe prek vboda skritih igel). DPM meni, da so kot vrsta posebne opreme, ki jo pri izvrševanju uradnih nalog lahko tudi nosijo pravosodni policisti, povsem upravičeno tudi rokavice, odporne na rezanje, in da so prav tako povsem upravičena pričakovanja pravosodnih policistov, da se jim uporaba slednjih tudi dejansko omogoči. Zato posebej prosimo tudi za stališče GUURSIKS do v tem odstavku izpostavljenega. Prav tako opozarjamo na potrebo po zagotovitvi zadostnega števila ustreznih službenih vozil za prevoz zaprtih oseb.

DPM: Kot poseben problem je predstavnik sindikata pravosodnih policistov izpostavil tudi na čedalje bolj nespoštljiv odnos obsojencev do pravosodnih policistov (in tudi drugega osebja), ki se občasno pojavi tudi v najbolj skrajnih oblikah (kot so na primer odkrite grožnje zoper telo ali celo življenje

GUURSIKS: pojasnjujemo, da jih je bilo pred dvema letoma nabavljenih večja količina, velikostni izrez nabave pa je bil izveden na podlagi predlogov zavodov. V načrtu je nakup še dodatne količine z več velikimi številkami, ki pa bo realiziran, ko bodo za to zagotovljena sredstva v proračunu. V celotni Upravi se s podobno problematiko srečujemo tudi pri voznem parku, ki je v glavnem zastarel, saj je povprečna starost vozil skoraj 10 let. Uprava si stalno prizadeva za to, da se vozni park obnavlja, žal pa se to lahko izvaja v zmanjšanem obsegu v okviru danih proračunskih možnosti.

GUURSIKS: že nekaj časa zaznavamo nespoštljiv odnos obsojencev do pravosodnih policistov, pri čemer se povečuje problematika nespoštljivega odnosa do pravosodnih policistov, ki občasno v posameznih primerih prehaja tudi v obliko groženj, poskusov ali pa celo napadov na pravosodne policiste. S

²¹ O razmerah, v katerih morajo opravljati delo, smo povpraševali nekatere prisotne pravosodne policiste že sproti ob ogledu bivalnih prostorov, po tem pa je bil opravljen tudi pogovor s predstavnikom sindikata pravosodnih policistov.

bodisi samega osebjja bodisi celo na račun njihovih družinskih članov). Kot je še pojasnil, naj bi bila to posledica predvsem čedalje več(j)ih pravic obsojencev, ob hkratni čedalje večji neučinkovitosti disciplinskih postopkov zoper obsojence²².

ciljem celovite obravnave te problematike je bila na pobudo strokovnega aktiva poveljnikov pravosodnih policistov te sredi preteklega leta imenovana delovna skupina, ki bo podrobneje raziskala te pojave in predlagala določene rešitve. Že sedaj pa lahko povemo, da bo sicer ena od usmeritev tudi formaliziranje postopkov v primeru groženj, nespoštljivega obnašanja ali celo napadov, da pa bo pri reševanju velik poudarek dan tudi analizi in reševanju takšnih dogodkov z metodami komunikacije in morda tudi mediacije. Ocenjujemo namreč, da ima v zaporskem okolju večje pozitivne učinke predvsem z blažitvijo agresivno - represivnega odnosa.

DPM: Tudi ob tokratnem obisku smo slišali nekaj pripomb glede dostopnosti do pedagogov – nosilcev primera. Od vodstva ZPKZ Dob smo prejeli pojasnilo, da so pedagogi še vedno preobremenjeni, saj v povprečju na pedagoga pride približno 30 obsojencev. Pedagogi svoje delo opravljajo v malih skupinah, pri čemer pa to malo skupino (v povprečju je to 30 obsojencev) dodatno razdelijo v tri skupine. Z vsako skupino se pedagog sreča le vsak tretji teden, en tedensko pa se obsojenci srečajo v okviru domske skupnosti. DPM meni, da je takšna delitev malih skupin na še dodatne skupine neprimerna, če je obsojenec s tem deležen še manj

GUURSIKS: Z zaposlitvijo novih delavcev se je kadrovska situacija v vzgojni službi nekoliko izboljšala, vendar še vedno ne omogoča takšnega standarda, da bi se obsojenci s svojim matičnim pedagogom tedensko dobivali na malih skupinah. Posamezen pedagog je v povprečju zadolžen za 30 oseb. Mala skupina s toliko člani bi bila s strokovnega in delovnega vidika nedopustna in neobvladljiva, zato je delitev nujna in ne neprimerna, kot je to zapisal Varuh. Seveda se tudi GUURSIKS strinja, da je vsestranska komunikacija eden izmed najpomembnejših dejavnikov, ki pripomorejo k bolj urejenemu življenju po

²² V tej zvezi smo še nadalje izpostavili naslednje. Nepravilen odnos do delavcev zavoda oziroma neprimerno obnašanje sta v 92. členu Pravilnika o izvrševanju kazni zapora navedena med lažjimi disciplinskimi prestopki, ponavljanje slednjih pa lahko skladno s 87. členom ZIKS-1 pomeni tudi hujši disciplinski prestopok. Zato je v prvi vrsti bistveno, da osebje tovrstno ravnanje obsojencev dosledno dokumentira, po potrebi pa nato tudi poda predlog za uvedbo disciplinskega postopka. Pri tem je sicer jasno, da takšno postopanje oziroma disciplinske kazni ne bodo in tudi ne morejo predstavljati popolnega odgovora na vsakršno obliko problematičnih odnosov med osebjem in obsojenci in da bodo nekateri izmed slednjih iz takšnih ali drugačnih razlogov kljub vsemu s svojim nesprijemljivim ravnanjem nadaljevali. Vendar to ne more biti razlog, da bi veljavne določbe o disciplinskih kaznih ostale samo črka na papirju. Varuh oziroma DPM je že večkrat opozoril na potrebo po dosledne(jše)m uvajanju disciplinskih postopkov zoper obsojence in tudi njihovi izvedbi (na primer Poročilo o obisku ZPKZ Maribor, številka 12.2-24/2009-11-SRE z dne 17. 8. 2009). Do določene mere podobno stališče je nenazadnje že navedel tudi URSIKS (v odzivnem poročilu številka 070-2/2007/69-0804 z dne 7. 4. 2009, kjer je izrazil prepričanje, »...da je treba zoper obsojence, ki storijo najhujše disciplinske prestopke z napadom na soobsojence, še posebej, če pri tem pride do telesnih poškodb, v bodoče uvajati v disciplinske postopke in jim izrekati tudi primerne disciplinske kazni«). Kolikor pa ima tovrstno ravnanje obsojencev kaže celo v smeri katerega izmed kaznivih dejanj po Kazenskem zakoniku (KZ-1), pa je potrebno o tem seznaniti organ kazenskega pregona.

obravnave pri pedagogu. Vzpodbujamo namreč vsakodnevne stike vzgojne službe z obsojenci in dvosmerno, krožno komunikacijo. Brez tega so osebni načrti, resocializacija in prevzgoja zgolj črka na papirju oziroma brezosebno opravljena delovna naloga, ki na koncu nima učinka. Po oceni DPM ostaja tako še veliko neizkoriščene rezerve za vzgojno – pedagoško delo v različnih oblikah rednega in strukturiranega skupinskega dela, zlasti pa v malih skupinah, ki bi enim pospešile osebnostno rast in razvoj, drugim bile v terapevtsko pomoč, pri tistih z daljšo dobo prestajanja kazni pa v pomoč pri vrnitvi v običajno zunaj – zavodsko življenjsko okolje.

DPM: Žal smo tudi ob tokratnem obisku smo od zaprtih oseb slišali pritožbe, da se direktor zavoda na prigrasnice ne odziva, prav tako, da ga obsojenci ne vidijo na domskih skupnostih. To vnaša v dinamiko odnosov veliko nepotrebnega nezadovoljstva. Nekateri izmed obsojencev so tudi na primer povedali, da so za razgovor z direktorjem oddali že veliko prigrasnic, na katere pa se ni odzval. DPM ponovno meni, da velja želje obsojencev po osebnih pogovorih z direktorjem zavoda ponovno proučiti. Prav tako menimo, da bi veljalo proučiti možnost redne udeležbe vodstva Zavoda vsaj na domskih skupnostih. Hkrati tudi prosimo za število osebnih pogovorov, ki jih je direktor zavoda opravil z obsojenci v lanskem in letošnjem letu ter o številu njegove prisotnosti na domskih skupnostih v letošnjem letu.

DPM: Vodstvo ZPKZ Dob je pojasnilo, da so sodelovali s Frančiškanskim družinskim inštitutom in izvedli program obvladovanja nasilja, kar je bila po njihovem mnenju dobra izkušnja. DPM tudi zato predlaga, da se vodstvo ZPKZ Dob oziroma GUURSIKS poskuša ponovno dogovoriti z navedenim inštitutom ali drugo sorodno organizacijo za tovrstno sodelovanje.

prestani kazni. ZPKZ Dob je tako uvedel delo z obsojenci po traktih, vzgojni delavci pa so po oddelkih izvajali tudi mnogo pristočasnih dejavnosti na najrazličnejših področjih. Glavnina pedagoškega dela, ki se veze na posameznika, ob sedanjih pogojih dela in resursih, poteka individualno.

GUURSIKS: strinjamo se z ugotovitvijo Varuha, da bi bilo dobro zagotoviti udeležbo vodstva zavoda na domskih skupnostih.

GUURSIKS: z namenom izboljšanja dela oziroma odprave pomanjkljivosti se bomo sestali z vodstvom ZPKZ Dob.